

its universal principles are defined. The necessity of consideration of socio-economic system in the process of social and natural evolution is justified.

Key words: *the paradigm of economics, postneoclassical science, spiritual production, noosphere, information.*

УДК 330.1-049.5

ПРОБЛЕМИ ОСОБИСТОЇ І МАЙНОВОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ КРИМІНАЛІЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА

Г. Ю. Дарнопих, кандидат економічних наук, доцент
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

Розглянуто найважливіші аспекти економічної і правової безпеки особи – особисту і майнову захищеність. Систематизовано причини, чинники та тенденції збереження стабільно низького рівня особистої і майнової безпеки в умовах криміналізації суспільства. Проаналізовано сучасний стан цієї проблеми та можливі шляхи її розв'язання.

Ключові слова: *економічна безпека особи, правова безпека особи, особиста захищеність, майнова захищеність, криміналізація суспільства, особисті інтереси, права людини.*

Постановка проблеми. Актуальність теми статті зумовлена пошуком засобів, спрямованих на створення належного рівня економічної і правової безпеки особи. Низький рівень особистої і майнової безпеки спостерігається в умовах криміналізації суспільства, яка стає реальною системною загрозою економічній і національній безпеці держави та однією з головних детермінант латентної віктимності. За таких умов поширюється зневіра в законному захисті, виникають типові ситуації суспільної аномії, що супроводжуються зміною ставлення людей до правового поля взагалі.

Науковий аналіз цих проблем потребує визначення причин, чинників і динаміки сучасного стану особистої та майнової захищеності громадян з урахуванням сучасних загальносвітових тенденцій у цій сфері. Важливість таких досліджень актуалізується необхідністю розробки дієвого механізму правової та інституційної захищеності від внутрішніх і зовнішніх небезпек та загроз, які унеможливають стабільний розвиток людини і суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Специфіку відносин у сфері економічної і правової безпеки особи ще не достатньо досліджено в еконо-

мічній та юридичній науковій літературі. Вивчення стану і перспектив особистої та майнової безпеки громадян є предметом дослідження таких вітчизняних і зарубіжних науковців, як Ю. Грошевий [1], Ю. Жмур [2], А. Лапін [3], І. Літвінова [4], А. Лобода [5], Л. Мачковський [6], В. Мандибуря [16], І. Михайленко [7], В. Новіков [8], І. Присяжнюк [9], І. Романюк [10], В. Серьогін [11], В. Туляков [12], Н. Шукліна [13] та ін.

Формулювання цілей. Метою статті є аналіз стану особистої і майнової безпеки в сучасних умовах криміналізації суспільних відносин, виявлення причин неефективності державних структур у забезпеченні економічних і юридичних прав громадян, дослідження чинників, що впливають на формулювання девіантного мислення і девіантної поведінки.

Виклад основного матеріалу. Інституційним перетворенням у країні, процесам розбудови правової, соціальної держави і ринкової економіки активно протидіють негативні чинники. Серед них одним із головних в українських реаліях стає криміналізація суспільства, яка виявляється у переведенні суспільних процесів у сферу деструктивно-руйнівних, антисоціальних, антагоністичних за своїм характером відносин, що руйнують економічну, соціально-політичну, правову основи держави, створюють постійні системні загрози її безпеці, спричиняють тінізацію суспільно-економічних та цивільно-правових взаємозв'язків, сприяють відтворенню антисоціальної поведінки суб'єктів суспільних відносин.

Найбільш активно відбувається криміналізація влади, що має наслідком нестабільність, розбалансованість діяльності політичних структур, зниження рівня керованості соціально-економічними процесами, загострення критичної невдоволеності громадян. Тому не випадково сьогодні разом із падінням довіри до влади спостерігається зміна ставлення до неї взагалі з боку суспільства. У свідомості людей відбувається переоцінка ролі і місця влади в системі суспільних відносин з яскраво вираженим негативним вектором, особливо у сфері захисту особистих прав і свобод.

Показовими в цьому плані є соціологічні опитування з приводу оцінювання ролі, яку відіграють у житті українського суспільства соціальні групи, що уособлюють у собі порушення соціального порядку та його захист. Найбільш впливовою групою респонденти вважають мафію, злочинний світ, а працівників міліції і служби безпеки, як правило, розташовують ближче до краю десятки найбільш впливових суспільних сил. Таке явище відображає стан аномії, при якому виникає психологічна ситуація, коли населення реагує на соціальні зрушення в нормативній системі таким самим системним уявленням про домінування беззаконня і нездатності відповідних соціальних груп його подолати.

Зневіра у законному захисті відображається в суб'єктивній оцінці людьми власної незахищеності перед загрозою порушення їх законних прав і інтере-

сів. За роки незалежності України відсоток респондентів, які вважають, що нічого не змогли б заподіяти у разі порушення їх прав урядом країни, практично не змінюється (1994 р. – 65,1 %, 2002 р. – 65,8 %, 2013 р. – 65,4 %). Беззахисними відчують себе громадяни і перед неправомірними діями місцевих адміністрацій (1994 р. – 56,1 %, 2002 р. – 55,9 %, 2013 р. – 55,2 %) [14].

Фахівці особливо підкреслюють формування у масовій свідомості переконання у тому, що люди, покликані захищати інтереси громадян, самі перебувають у складних відносинах з правом. Вони знаходяться як би «над» законом, унаслідок чого можуть ним маніпулювати. Решта ж громадян – «під» владою закону. Така різниця позицій формує стереотип чиновника, який переважно порушує закон, і рядового громадянина, який зазвичай додержується закону. Саме це й викликає почуття беззахисності перед свавіллям чиновників. Пересічний громадянин відчуває себе немов під подвійним тиском. З одного боку, він повинен додержуватися закону, навіть коли той обмежує його інтереси, а з другого – закон не захищає його права, оскільки правові інститути не гарантують рівність перед законом усіх громадян [15, с. 6].

Це слугує однією з причин поширення в суспільстві уявлення про порушення закону як про звичайне явище. Стан аномії супроводжується зміною ставлення людей до правового поля взагалі. Порушення закону все більше сприймається не як девіація, а як звичайний факт. Суспільство зазвичай якщо не виправдовує порушників, але й не осуджує, а про активну протидію їм взагалі не йдеться. Якщо додати до цього невпевненість громадян у здатності держави захистити їх права, а також власне безсилля перед свавіллям влади на тлі деструкції нормативного простору суспільства, то можна зрозуміти панування у масовій свідомості негативних очікувань навіть за відсутності безпосередньої загрози особистій безпеці.

Сучасні дослідження соціологів свідчать, що переважна більшість злочинів, жертвами яких стають люди, не зберігаються в їх свідомості як значуща подія. Фахівці пов'язують це з тим, що самі злочини почасти не кваліфікуються людьми як вагоме порушення суспільного порядку. Ситуація суспільної аномії сприяє тому, що ненормативне сприймається як нормальне. В умовах, коли порушення стає нормою, громадяни, що потерпають від злочинів, часто не звертаються по допомогу до правоохоронних органів, що призводить до поширення латентної віктимності.

Криміналізація суспільних відносин значно змінює систему детермінант латентної віктимності. Їх складовими сьогодні стають окремі елементи економічної та правової безпеки особи. Особливо це стосується рівня особистої та майнової захищеності громадян.

Майнова безпека громадян прямо пов'язана із захистом прав власності. Конституційні норми щодо забезпечення державою захисту прав усіх суб'єктів права власності і господарювання, рівності всіх суб'єктів права власності перед законом, гарантування права власності на землю систематично і постійно порушуються або їх зовсім не додержуються і навіть ігнорують.

І річ тут не тільки у відсутності відповідних організаційно-правових механізмів, бюрократизації господарських і суспільних відносин, недосконалості правоохоронної і судової системи і т. п. Науковці вказують на більш глибокі причини – структурні деформації у відносинах власності, що сформувалися ще на початку приватизаційних процесів в Україні і зберігаються й дотепер. Головним прорахунком була ставка на те, що безпосередньо внаслідок приватизації автоматично і швидко виникнуть повноцінні відносини приватної власності і що саме ці відносини утворять інституціональний фундамент усієї системи ринкових перетворень. Такий результат у принципі був недосяжним через невідповідність намірів і досягнень. Фахівці слушно зазначають, що приватизація без персоніфікації власності (а саме цей результат є визначальним) стає основою не цивілізованої ринкової, а тіньової і переважно корумпованої економіки [16, с. 326].

І цим прорахунки не вичерпуються. І досі відсутнє достатнє розуміння того, що системна трансформація власності – це виключно складний багатоаспектний процес, який не обмежується реформуванням правових відносин привласнення, а передбачає відповідні зміни в реальному механізмі володіння і використання людиною різноманітних матеріальних та духовних цінностей, характері споживання виробленого продукту, специфіці відносин обміну і розподілу, а також управління економічними процесами тощо.

Помилково визначалася й сутність процесів, що були покладені в основу прийнятих у 1992 р. законів України з питань приватизації. Те, що вважалося первинним роздержавленням, було по суті вже перерозподілом власності, якою фактично володіли приватні особи в результаті неформальної тіньової приватизації у 1985–1991 рр. Досить згадати утворення на базі великих державних підприємств малих підприємств і кооперативів, що використовувалися здебільшого для переведення активів і коштів у приватні руки; номенклатурну приватизацію великих банків України (1989–1991 рр.); «партійно-комсомольський» бізнес (П. І. Лазаренко, Ю. В. Тимошенко) тих же часів та багато іншого.

Тому із самого початку перехідного періоду до ринку стратегія, логіка, політика, механізм приватизації визначалися переважно особами, прямо і безпосередньо причетними до тіньового перерозподілу власності ще в період радянської «перебудови». Утворена в такий спосіб приватнономенклатурна власність поступово стала пануючою і створювала можливість швидкого

особистого збагачення без адекватної відповідальності за її ефективне використання.

За таких умов формується якісно новий, практично невідомий світовій практиці інститут – власність без відповідального власника, який базується на системі тіньових економічних відносин і неформальних аморальних норм. Разом із ним виникають і нова ментальність, новий економічний світогляд та новий спосіб життя відповідних суб'єктів господарювання [16, с. 329]. А за відсутності реальної демократизації власність обов'язково використовуватиметься в корпоративно-кланових інтересах пануючих владних еліт і формуватиме основи офіційної державної політики. Звісно, ця політика буде спрямована в першу чергу на захист інтересів фінансової олігархії, а не суспільства і громадян.

Потрібно зазначити, що сам по собі перерозподіл власності – це об'єктивний, багатоетапний, тривалий та суперечливий процес формування будь-якої форми власності, у тому числі і приватної. Об'єкти власності в «пошуках» своїх оптимальних суб'єктів неодноразово змінюють власників, свій статус, характер використання тощо. Але особливість вітчизняних процесів у цій сфері – їх зв'язок із криміналізацією суспільних відносин, яка створила соціальну базу консервації існуючих відносин власності. Ідеться про формування певного кола суб'єктів господарювання і владних структур, які не мають нічого спільного з цивілізованим національним капіталом і національною буржуазією. Їх повністю влаштовують існуючі реалії, і вони активно протидіють змінам [16, с. 330–331].

Фахівці зазначають, що зараз ми спостерігаємо вже третю хвилю напівкримінального перерозподілу тієї частини власності, яка була протиправно привласнена внаслідок першої («перебудова» в СРСР) та другої (1991–2000 рр.) хвиль номенклатурної приватизації. Одним із виявів третьої хвилі є новий захват раніше захваченої власності шляхом так званого рейдерства [16, с. 330].

Сучасна хвиля перерозподілу власності не пов'язана ні з її персоніфікацією, ні з капіталізацією прибутків і збільшенням капітальних активів, натомість вона сприяє тінізації економіки, її корумпованості та олігархізації, а також утворенню кваліфікованого механізму відповідного лобіювання.

Як результат, права власності громадян, підприємств, малого бізнесу в умовах відсутності дієвих і справедливих правоохоронної та судової систем залишаються незахищеними з боку як напівкримінальних і кримінальних структур (рекет, рейдерство, крадіжки, шахрайство, інші неправові форми відчуження), так і держави (податкова дискримінація, свавілля чиновників, бюрократизація, корупція у державних структурах тощо).

У нинішніх умовах фактично жоден із власників не може бути впевненим в непорушності свого права. Існуюча система поки що не дає достатньої гарантії підтвердження права власності, оскільки не створено надійної системи захисту цього права. Рішення судів у частині майнових стягнень у багатьох випадках не виконуються, і проблема невиконання протягом тривалого часу рішення судів та відсутність засобів юридичного захисту на цей випадок має дійсно широкомасштабний і комплексний характер. Науковці і правознавці вважають, що на сьогодні залишаються непроведеними конкретні реформи у законодавстві та адміністративній практиці, а чинні закони не є досконалими [17, с. 6]. Так, Закон України «Про відчуження земельних ділянок, інших об'єктів нерухомого майна, що розташовані на них, які знаходяться в приватній власності, для суспільних потреб або за мотивами суспільної необхідності» містить суттєві недоліки як у визначенні понять, так і у правовому регулюванні цих відносин і, отже, сам може бути потенційною загрозою для прав власників.

У теперішній час в Україні продовжує діяти застаріла і неефективна так звана «актова система», коли держава займається лише реєстрацією правових актів, у ході якої орган реєстрації не приймає рішення про законність чи дійсність правового акта і фактично не несе жодної відповідальності перед сумнійними набувачами, які стають беззахисними перед шахраями. Як наслідок – близько третини звернень до судів і правоохоронних органів у державі пов'язані саме з конфліктами на тлі законності або дійсності правових актів.

Невиконання рішень вітчизняних судів у частині майнових стягнень, що захищають власність, залишається однією з нагальних проблем у сфері додержання права на мирне володіння своїм майном. За офіційними даними, у роки незалежності виникла заборгованість України щодо виконання судових рішень у сфері порушень прав людини понад 130 млрд грн і щоденно цей борг зростає.

За оцінками Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, лише 5–10 % майна в Україні мають належним чином оформлені правоустановчі документи, тому обсяг прав і економічних можливостей для тих, чия власність є неоформленою чи недооформленою, значно вужче, а впевненість у недоторканності майна зовсім відсутня. Ця проблема навіть виходить за рамки захисту прав власності і стає суттєвим гальмом для розвитку економіки країни в цілому, особливо якщо зважити на складний і ризикований процес придбання майна в Україні, у результаті якого людина в кращому разі одержує право користуватися набутим активом здебільшого лише на певний час. Добросовісні власники перебувають під постійною загрозою стати жертвами

рейдерів, злодіїв та грабіжників, а їх право власності значною мірою є ілюзорним. Підтвердженням цього можуть бути резонансні крадіжки навіть із державних органів правоустановчих документів по нерухомості (зникнення у січні 2008 р. земельних документів із архіву Броварської райдержадміністрації, викрадення у березні 2010 р. у центрі Києва джипа з документами щодо приватизації в столиці за 2006–2010 рр. і т. п.) [17, с. 6].

Але й належно оформлені об'єкти власності в умовах вітчизняних реалій теж містять проблеми захисту прав власності. Наприклад, людина володіє, користується та розпоряджається приватизованою квартирою в багатоквартирному будинку, але не є повноцінним співвласником усього будинку, оскільки відсутні належні алгоритми взаємодії і вирішення спорів із сусідами.

Підтвердженням актуальності проблем у системі державної реєстрації прав власності на нерухоме майно є дані рейтингу Doing Business 2012, за якими Україна по зручності реєстрації прав власності посідає 141-ше місце серед 182 країн, а за рівнем захисту прав власності на фізичні активи ділить з Анголою 128-ме місце із 130 країн світу (за даними IPR) [17, с. 6].

Низький рівень майнової і особистої безпеки пов'язаний також із проблемами забезпечення інших конституційних прав і свобод громадян.

Однією з найбільш масових системних проблем є порушення права на захист і ненадання кваліфікованої правової допомоги. Законодавство містить окремі положення, що регулюють питання надання безоплатної правової допомоги, але механізм, який би забезпечував реальний доступ осіб до такої допомоги, досі не розроблено.

Порядок визначення адвоката через адвокатські об'єднання не забезпечує надання якісної і своєчасної правової допомоги. Держава ж забезпечує безоплатну правову допомогу фактично далеко не за всіма категоріями кримінальних справ і обвинувачених. Якість такої допомоги зазвичай є вкрай низькою. Матеріально не зацікавлені адвокати лише формально присутні в процесі і не виконують свої функції захисників.

А така допомога вкрай необхідна, оскільки сучасний стан судової влади в країні утворює загрозу позбавлення громадян права на справедливий суд. З одного боку, неефективна система відповідальності суддів дозволяє їм уникати відповідальності за порушення присяги та законів, а з другого – фактично створено умови для тиску на суддів з боку впливових осіб та провладних структур. Судді бояться виносити законні рішення під загрозою ускладнення просування по службі, ініціювання звільнення або притягнення до дисциплінарної відповідальності тощо. За результатами соціологічних опитувань, проведених Центром суддівських студій разом з Українською незалежною суддівською асоціацією, 31 % респондентів свідчили про спроби прокурорів неправомірно впливати на позицію суду під час розгляду судових

справ. Якщо додати сюди ще й корупційну складову, то сподівання на справедливість судових рішень стає примарним.

За таких умов порушується важливий принцип доступності суду для всіх категорій громадян. Вільний доступ до правосуддя передбачає обов'язок судів не відмовляти у розгляді справи компетентної юрисдикції, територіально зручне розташування судів, наявність достатньої кількості судів та суддів. Однією з важливих умов доступу до правосуддя є обізнаність особи про організацію і порядок діяльності судів. Правосуддя не вважається доступним, якщо система судів залишається для особи складною і незрозумілою в плані визначення компетентного суду для розгляду її справи. У той же час, наприклад, багато проблем у питанні юрисдикції судів виникло з утворенням адміністративних судів. Є багато прикладів того, коли суди по черзі відмовляють у розгляді справи, стверджуючи, що справа перебуває за межами їх компетенції. У такій ситуації часто порушується право на свободу та особисту недоторканність. Усупереч ст. 29 Конституції України затримання без ордеру суду трапляється набагато частіше, ніж за судовим ордером. Також поширеним є необґрунтоване тримання під вартою під час кримінального процесу. Зазвичай це відбувається з метою одержання зізнання у вчиненні злочину. Арсенал засобів, що використовуються в таких випадках, звичний для правоохоронців, хоча і незаконний: нерестрація затримання; тиск, залякування та погрози; використання адміністративного арешту з метою кримінального переслідування; продовження строку затримання тощо. На цьому фактично тримається вся система дізнання і слідства.

По більшості заяв про вчинення злочинів кримінальні справи не порушуються. За даними МВС, така доля 75 % заяв. І хоча в принципі відмова в порушенні кримінальної справи згодом може бути скасована судом, зволікання з розслідуванням завжди негативно позначається на його якості. Загальновідомо, що часто не порушуються справи навіть за фактом позбавлення життя. Найбільше відмов у порушенні кримінальної справи в разі позбавлення життя працівником правоохоронного органу, загибелі внаслідок ДТП, смертей у лікарнях і місцях позбавлення волі. Усе більше поширюються факти ухвалення незаконних рішень про припинення досудового слідства і закриття справ.

Тому не випадково, що за 13 останніх років Україна програла у Європейському суді з прав людини позовів майже на 200 млн грн. Найчастіше ЄСПЛ фіксує в Україні порушення прав громадян на справедливий суд, на особисту недоторканність та на правовий захист. У 2013 р. Євросудом проти України було ухвалено 42 рішення. На виконання рішень ЄСПЛ у 2013 р. держава виплатила понад 59 млн грн. У теперішній час у провадженні в Євросуді знаходяться близько 14 тис. заяв проти України (12,4 % від усіх справ ЄСПЛ в 2013 р.) [18, с. 2].

Систематично і постійно порушуються вимоги трудового законодавства, зокрема зберігається практика виплати заробітної плати «в конвертах» без належного оформлення трудових відносин. Це призводить до порушення закріплених Конституцією України прав найманця і зниження його соціальної захищеності. Так, у разі неофіційного прийняття на роботу порушуються такі права громадян: право на зарплату не нижче встановленої законом (у тому числі на доплати, надбавки та інші заохочувальні виплати); одержання соціальних гарантій, передбачених законодавством для найманих працівників (оплачувана відпустка, у тому числі по вагітності, пологах і догляду за дитиною; на оплату тимчасової непрацездатності; на догляд за хворою дитиною; на достроковий вихід на пенсію у разі шкідливих умов праці; на соціальне страхування від нещасних випадків на виробництві; на одержання допомоги по безробіттю тощо).

До того ж, оскільки з «тіньових» зарплат не здійснюються необхідні відрахування в державний бюджет, Пенсійний фонд України та інші фонди соціального страхування, недонадходження в державні центральні фонди призводять до дефіциту коштів на охорону здоров'я, освіту, культуру, виплату пенсій та допомог. У 2013 р. недонадходження до бюджету становили близько 60 млрд грн.

Ситуація ускладнюється систематичною заборгованістю по виплатах уже заробленої заробітної плати.

За 10 місяців 2013 р. правоохоронці відкрили 1696 кримінальних справ стосовно керівників підприємств усіх форм власності, які мають заборгованість по заробітній платі. 90 керівників підприємств-боржників були усунені з посад. За офіційними даними, фактична заборгованість по виплаті заробітної плати в Україні станом на 1 листопада 2013 р. становила понад 1 млрд грн [19, с. 2].

Політики та науковці пропонують численні варіанти і засоби щодо протидії існуючій протиправній практиці, легалізації виплат заробітної плати та посилення соціального захисту найманих працівників. Водночас фахівці зазначають, що ці питання доцільно вирішувати в площині адміністративного регулювання та шляхом удосконалення трудового законодавства (впровадження обов'язкової письмової форми трудового договору, без укладання якого працівник не може бути долучений до роботи, та посилення відповідальності за порушення норм трудового права), і застерігають від простого посилення кримінальної відповідальності у сфері трудових відносин. Така позиція мотивується великим ризиком, за яким більш жорстка кримінальна відповідальність не приведе до поліпшення гарантій для працівників, а, навпаки, може дати зворотний ефект. Цілком імовірно, що в обхід умов трудового законодавства потенційні роботодавці переходитимуть на систему

праці на основі цивільно-правових договорів, не пов'язаних із трудовими (наприклад, на основі угод про надання послуг). За таких умов існує загроза порушення норм не тільки трудового, а й податкового законодавства. Громадяни ж будуть поставлені перед жорстоким вибором: працювати за цивільною угодою про надання послуг, не маючи офіційного стажу і відрахувань у Пенсійний фонд, або не працювати взагалі. Тому в цьому плані реформування потребує не тільки трудове, а й податкове законодавство [20, с. 2].

На стан особистої і майнової безпеки впливають як внутрішні, так і зовнішні чинники, особливо глобалізаційного плану. Всезагальне зростання ролі і значення інформації, інтенсивне використання інформаційного простору на основі сучасних досягнень технічного прогресу, широка практика створення баз даних – це сьогодні загальносвітова тенденція і норма життя. Але способи і методи збирання інформації через соціальні мережі і залучення технічних пристроїв працюють практично безконтрольно, і це призводить до порушення прав і свобод особистості. Так, значне поширення останніми роками використання технічних засобів для стеження за громадянами суттєво порушує право на недоторканність приватного життя. З одного боку, зростає кількість скарг на застосування таких засобів приватними особами, а з другого – держава теж розширює використання можливостей для збирання інформації про громадян. Щорічно апеляційні суди розглядають десятки тисяч подань правоохоронних органів про надання дозволів на вилучення інформації із каналів зв'язку, накладення арешту на кореспонденцію, застосування технічних засобів для одержання інформації, пов'язаних з обмеженням конституційних прав громадян. При цьому, наприклад, СБУ в середньому щорічно завершує розслідування близько 900 кримінальних справ, із яких не більше 700 потрапляють до суду. Це означає, що понад 7,5 тис. санкцій були одержані даремно, якщо виходити з інтересів справи, а не певних осіб. За даними Генпрокуратури, тільки 19 % матеріалів, одержаних у результаті оперативно-розшукових заходів СБУ, використовуються в подальшому при порушенні кримінальних справ. Наприклад, у 2003 р. у Києві і Київській області з одержаних 96 дозволів суду на проведення оперативно-технічних заходів не було жодного випадку використання таких матеріалів як доказів у кримінальних справах [21, с. 6]. Виникає запитання: з якою метою проводяться 80 % усіх оперативно-розшукових дій СБУ і яким чином використовуються одержані матеріали? Це стосується й МВС.

Фахівці зазначають, що ситуація ускладнюється нечіткістю або відсутністю відповідних процедур та меж втручання в приватне життя. Так, Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» не повною мірою відповідає принципам визначеності і передбачуваності. Недосконалість цієї процедури визнає й Генпрокуратура. На практиці прокурор не може внести в суд протест

відносно надання судом санкції на вилучення інформації із каналу зв'язку. Таку санкцію може скасувати або суд, або орган, який надіслав подання. Отже, фактично контроль за цим процесом відсутній.

Законодавство не передбачає й чітких підстав для вилучення інформації із каналів зв'язку, а також певного строку, протягом якого може вилучатися така інформація.

Висновки. Дослідження стану окремих сторін економічної і правової безпеки особи дає можливість констатувати, що сучасними умовами існування людини є невизначеність, труднощі в психологічній, економічній, фінансовій, правовій, політичній та інших сферах життєдіяльності.

У держави відсутня основа формування економічної, правової та громадянської свідомості особистості, не розроблено механізм захисту її прав і свобод, підтримання законності і правопорядку в суспільстві, що, у свою чергу, сприяє поширенню таких негативних явищ, як деградація особистості, суспільна аномія, злочинність, корупція, криміналізація суспільства.

Проведений аналіз свідчить про те, що система правового регулювання і державного контролю захисту конституційних прав і свобод громадян повинна формуватися до появи некерованих процесів девіантного характеру в цій сфері і бути спроможною протидіяти сучасним внутрішнім та зовнішнім загрозам.

ЛІТЕРАТУРА

1. Грошевий Ю. М. Коментар до статей 29, 30, 31 Конституції України : [Конституція України. Науково-практичний коментар] / Ю. М. Грошевий // Вибр. пр. / Ю. М. Грошевий. – Х. : Право, 2011. – С. 200–232.
2. Жмур Ю. Суспільна небезпека злочину, передбаченого ст. 162 Кримінального кодексу України (порушення недоторканості житла) / Ю. Жмур // Підприємництво, госп-во і право. – 2010. – № 5. – С. 144–147.
3. Лапин А. А. Стратегия обеспечения криминологической безопасности личности, общества, государства и ее реализация органами внутренних дел : монография / А. А. Лапин. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2012. – 295 с.
4. Літвінова І. Ф. Щодо визначення права особи на недоторканість житла чи іншого володіння / І. Ф. Літвінова // Право і суспільство. – 2012. – № 2. – С. 59–64.
5. Лобода А. М. Поняття та зміст правової безпеки особи / А. М. Лобода // Підприємництво, госп-во і право. – 2010. – № 10. – С. 121–125.
6. Мачковский Л. Г. Преступления против личных прав граждан (ст. ст. 136–140 УК РФ) / Л. Г. Мачковский // Энциклопедия уголовного права. – СПб. : Изд-во проф. Малинина СПб ГКА, 2011. – Т. 16 : Преступления против конституционных прав и свобод человека и гражданина, гл. 2. – С. 150–208.
7. Михайленко І. В. Поняття і зміст права на недоторканість приватного життя / І. В. Михайленко // Проблеми законності : акад. зб. наук. пр. – Х. : Нац. юрид. акад. України, 2011. – Вип. 113. – С. 183–190.

8. Новиков В. Понятие частной жизни и уголовно-правовая охрана ее неприкосновенности / В. Новиков // Уголов. право. – 2011. – № 1. – С. 43–49.
9. Присяжнюк І. І. Кримінальна відповідальність за порушення недоторканості житла або іншого володіння особи в Україні : монографія / І. І. Присяжнюк. – К. : Нац. акад. прокуратури України ; Кіровоград : МПП «Антураж А», 2011. – 290 с.
10. Романюк І. Щодо ролі правоохоронних органів України у забезпеченні права особи на безпеку / І. Романюк // Підприємництво, госп-во і право. – 2010. – № 9. – С. 9–11.
11. Серьогін В. О. Право на недоторканість приватного життя (прайвесі) у конституційно-правовій теорії та практиці : монографія / В. О. Серьогін. – Х. : ФІНН, 2010. – 608 с.
12. Туляков В. А. Виктимология (социальные и криминологические проблемы) / В. А. Туляков. – Одесса : Юрид. лит., 2000. – 336 с.
13. Шукліна Н. Зміст конституційного принципу визнання людини найвищою соціальною цінністю / Н. Шукліна // Право України. – 2010. – № 11. – С. 76–83.
14. Основні соціальні групи суспільства: проблеми внутрішньої безпеки, довіра та оцінки населення [Електронний ресурс] / Соціол. група «Рейтинг», 2013, листопад. – Режим доступу: http://ratinggroup.com.ua/upload/files/RG_life_Safety_11.2013.8.pdf.
15. Злобина Е. Субъективная защищенность и правовая защита / Е. Злобина // Зеркало недели. – 2002. – 21 дек. (№ 49).
16. Институциональная архитектура и динамика экономических преобразований / под ред. А. А. Гриценко. – Харьков : Форт, 2008. – 928 с.
17. Цвирко Е. Страна «недособственников» / Е. Цвирко // Зеркало недели. – 2013. – 18 июня (№ 22).
18. Самое важное: Украина // Время. – 2013. – 15 окт. (№ 145).
19. Самое важное: Украина // Время. – 2013. – 14 нояб. (№ 163).
20. Сколотяный Ю. Кто был никем, тот будет в доле / Ю. Сколотяный // Зеркало недели. – 2013. – 12 окт. (№ 37).
21. Примаченко А. Бесправие человека: традиции и новые тенденции / А. Примаченко // Зеркало недели. – 2009. – 14 нояб. (№ 44).

ПРОБЛЕМЫ ЛИЧНОЙ И ИМУЩЕСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ В УСЛОВИЯХ КРИМИНАЛИЗАЦИИ ОБЩЕСТВА

Дарных Г. Ю.

Рассмотрены наиболее важные аспекты экономической и правовой безопасности личности – личная и имущественная защищенность. Систематизированы причины, факторы и тенденции сохранения стабильно низкого уровня личной и имущественной безопасности в условиях криминализации общества. Проанализированы современное состояние этой проблемы и возможные пути ее решения.

Ключевые слова: экономическая безопасность личности, правовая безопасность личности, личная защищенность, имущественная защищенность, криминализация общества, личные интересы, права человека.

PROBLEMS OF PERSONAL AND PROPERTY SECURITY UNDER CRIMINALIZATION OF SOCIETY

Darnopykh G. U.

The most significant aspects of the economic and legal security of the individual are considered. They are personal and property protection. The causes, factors and trends of conservation of stable low level of personal and property safety under criminalization of society are systematized. The current state of the problem and its possible solutions are analyzed.

Key words: economic security of person, the legal security of the person, personal protection, property protection, the criminalization of society, personal interests, human rights.

УДК 331.101+330,5

ВЛИЯНИЕ СОЦИАЛЬНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ СУБЪЕКТОВ ХОЗЯЙСТВОВАНИЯ НА КАЧЕСТВО ЖИЗНИ

О. В. Бервено, кандидат экономических наук, доцент
Харьковский национальный университет имени В. Н. Каразина

Рассмотрена категория «качество жизни» как ключевой ориентир государственной социально-экономической политики. Обобщено представление относительно содержания социальной ответственности субъектов хозяйствования, включая его экологическую составляющую. Проанализирована взаимосвязь качества жизни населения и деятельности субъектов хозяйствования. Доказано влияние социальной ответственности на процесс повышения качества жизни населения.

Ключевые слова: социальная ответственность субъектов хозяйствования, качество жизни, потребности, экономические интересы, уровень жизни.